

CZU: 371.315.7:316.77

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3967108>

METODOLOGIA UTILIZĂRII TIC ÎN FORMAREA COMPETENȚEI DE COMUNICARE ÎN LIMBA STRĂINĂ LA ADULȚI

Angela SÎRGHI

Universitatea de Stat din Moldova

Integrarea tehnologiilor informaționale și de comunicare în procesul de predare – învățare – evaluare a devenit o necesitate a zilelor noastre. Ultimii ani au adus o adevărată revoluție conceptuală în educație, iar TIC au devenit un mediu pentru învățare.

Adaptarea la cerințele societății bazate pe cunoaștere solicită regândirea procesului educațional, oferind formabilului posibilitatea de a explora, rezolva probleme prin intermediul propriilor activități de cercetare/investigare, de a relaționa cu ceilalți în diferite medii culturale și educaționale, de a-și exprima opinii și păreri argumentate. În cazul când TIC sunt orientate corespunzător, ele contribuie la o învățare activă, centrată pe formabil și la dezvoltarea creativității și a gândirii critice.

Cuvinte-cheie: TIC, competențe, comunicare, adulți, învățare dirijată, autonomă, mixtă, e-learning.

METHODOLOGY OF USAGE OF ICT IN DEVELOPING ADULT'S COMMUNICATIVE COMPETENCE IN A FOREIGN LANGUAGE

The integration of information and communication technologies in the teaching-learning-assessment process has become a necessity today. The last years have brought a real conceptual revolution in education and ICT has become an environment for learning.

Adapting to the requirements of the knowledge-based society requires rethinking the educational process, giving the trainee the opportunity to explore, solve problems through their own research/ investigation activities, to relate to others in different cultural and educational environments, to express opinions and justified views. If ICTs are properly targeted, they contribute to active student focused learning and to the development of creativity and critical thinking.

Keywords: ICT, competence, communication, adults, face-to-face learning, autonomous learning, blended learning, e-learning.

Introducere

Tehnologiile informaționale și de comunicare sunt acum o parte integrantă a procesului de socializare și fac parte din viața noastră de zi cu zi. Evoluția tehnologiilor de la an la an ne pune la dispoziție tot mai multe dispozitive cu o funcționalitate sporită, iar aplicațiile software devin din ce în ce mai inteligente și receptive pentru cel care le utilizează. Astfel, cunoștințele, abilitățile și atitudinile formate cu suportul TIC ajută la integrarea și participarea activă a formabilului la nivel local, regional și național și contribuie la interacțiunea armonioasă la nivel internațional. Odată cu conștientizarea avantajului pe care îl au tehnologiile informaționale și de comunicare în sprijinul învățământului am pus problema de a valorifica utilizarea TIC în formarea competenței de comunicare în limba străină la adulți.

Realizările științifice analizate în cadrul cercetării constituie repere teoretice, care permit elaborarea Modelului Pedagogic de formare a competenței de comunicare în limba străină la adulți prin utilizarea TIC.

Metodologia utilizării TIC în formarea competenței de comunicare în limba străină la adulți

Depășirea capacității lingvistice, care presupune cunoașterea limbii, competența de comunicare, include aptitudinile în care cunoștințele lingvistice și socioculturale sunt indispensabile. Aceasta include atât stăpânirea materialului verbal și a celui nonverbal, cât și stăpânirea regulilor de plasament contextual. Învățarea unei limbi străine servește nu doar drept mijloc de comunicare interculturală, ci și instrument de asimilare a culturii și instrument verbal de exprimare, care, fiind încadrat într-un spațiu social-cultural real, contribuie la formarea competenței de comunicare.

Diversitatea definițiilor date competenței de comunicare și caracterul lor incomplet a condus inevitabil la interpretări care produc suficientă confuzie. Astfel, s-au elaborat numeroase modele componente ale com-

petenței de comunicare pentru clarificarea aspectelor acesteia, ca ulterior să li se acorde atenție și importanța necesară în cadrul procesului de formare. În mod special menționăm pe cele elaborate de Canale și Swain sau de Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi ce identifică un număr variabil de elemente constitutive care trebuie să beneficieze de atenție în procesul de predare - învățare a unei limbi [2,4].

Din cele afirmate mai sus putem concluziona că competența de comunicare într-o limbă străină are o sferă mult mai largă decât competența lingvistică, care este inseparabilă de cea comunicativă, fiind, de fapt, inerentă acesteia. Conform lui M.Swain și M.Canale și în baza teoriei lui Hymes [4], cercetătorii din domeniu identifică cinci dimensiuni ale competenței de comunicare, și anume: dimensiunea lingvistică, dimensiunea socio-lingvistică, dimensiunea de expunere, dimensiunea pragmatică și dimensiunea (pluri/ inter) culturală.

Identificarea componentelor care formează competența de comunicare în limba străină contribuie la o operaționalizare mai înaltă a acestui concept, îndeosebi în vederea eficientizării procesului de formare a competenței de comunicare într-o limbă străină, studiată de cele mai multe ori într-un context artificial. Elementele competenței de comunicare astfel delimitate vin în sprijinul celor care predau o limbă străină în vederea elaborării, adaptării de strategii și conținuturi didactice menite să o dezvolte într-un mod cât mai eficient. Cu toate acestea, este de remarcat faptul că, deși se conștientizează caracterul holistic al competenței de comunicare, majoritatea programelor de limbă străină se concentrează pe dezvoltarea competenței lingvistice, abordând lacunar celelalte componente, în special dimensiunea sociolingvistică. O justificare ar putea servi argumentul autorilor CECRL [2, p.95], care subliniază că componenta dată este una mult prea vagă și insuficient definită, iar identificarea nivelurilor de competență la acest capitol s-a dovedit a fi una problematică, ceea ce permite cadrelor didactice să o marginalizeze mai mult sau mai puțin. O altă justificare se regăsește în faptul că majoritatea testelor și examenelor de limba străină evaluează anume această dimensiune lingvistică a competenței de comunicare și mult prea puțin sau deloc pe celelalte [3].

Competența de comunicare nu este un act de memorie, căci utilizatorii unei limbi recurg la bagajul lor de cunoștințe lingvistice într-un număr enorm de situații de comunicare și, pentru a-și satisface necesitățile de comunicare în viața de zi cu zi, formulează structuri lingvistice noi, inedite, care nu sunt folosite în alte contexte. Orice individ, vorbitor al unei limbi, face apel la competențele sale de comunicare în mod divers, ținând cont de contextul în care are loc comunicarea. De aceea, metodele tradiționale de predare-învățare a unei limbi s-au dovedit a fi ineficiente, accentul fiind pus pe acumularea de cunoștințe lingvistice, în afara unui context, pe care individul nu le putea aplica practic în momentul în care era pus într-o situație de comunicare ordinară.

Este important a sensibiliza și instrui calitativ cadrele didactice care predau o limbă străină, pentru ca acestea să acorde atenție în egală măsură tuturor componentelor competenței de comunicare, indiferent de modelul pe care îl consideră relevant. Manualele de limbă străină, chiar și cele elaborate de vorbitori nativi ai unei limbi, prezintă deficiențe din această perspectivă, oferind conținuturi didactice adesea rupte de realitatea cotidiană și situații de comunicare ritualizate. Astfel, profesorului îi revine responsabilitatea de a diversifica conținuturile didactice, pentru a oferi celor ce studiază o limbă străină o varietate de situații autentice, în care să se ilustreze utilizarea limbii așa cum este. Tehnologiile informaționale și de comunicare permit ca asemenea acțiuni să fie întreprinse pentru a accesa cele mai calitative, relevante și elocvente materiale, urmând a fi exploatate în vederea dezvoltării armonioase a competenței de comunicare pe toate dimensiunile sale. Fișiere multimedia, secvențe video și audio ușor accesibile online pot fi utilizate pe larg într-o gamă variată de contexte nu doar pentru a asimila material pur lingvistic, ci și pentru a ilustra celelalte aspecte ale competenței de comunicare.

Modelul pedagogic de utilizare TIC în formarea competenței de comunicare în limba străină la adulți prezintă un element intermediar dintre teorie și practică, fiind conceput ca o reprezentare grafică explicativă a utilizării TIC în procesul de formare a competenței de comunicare.

Componentele modelului se condiționează reciproc și constituie un ciclu continuu care, prin utilizarea anumitor metode și mijloace de învățare, inclusiv prin utilizarea TIC, are drept rezultat avansarea nivelului de performanță a competenței de comunicare în limba străină la adulți.

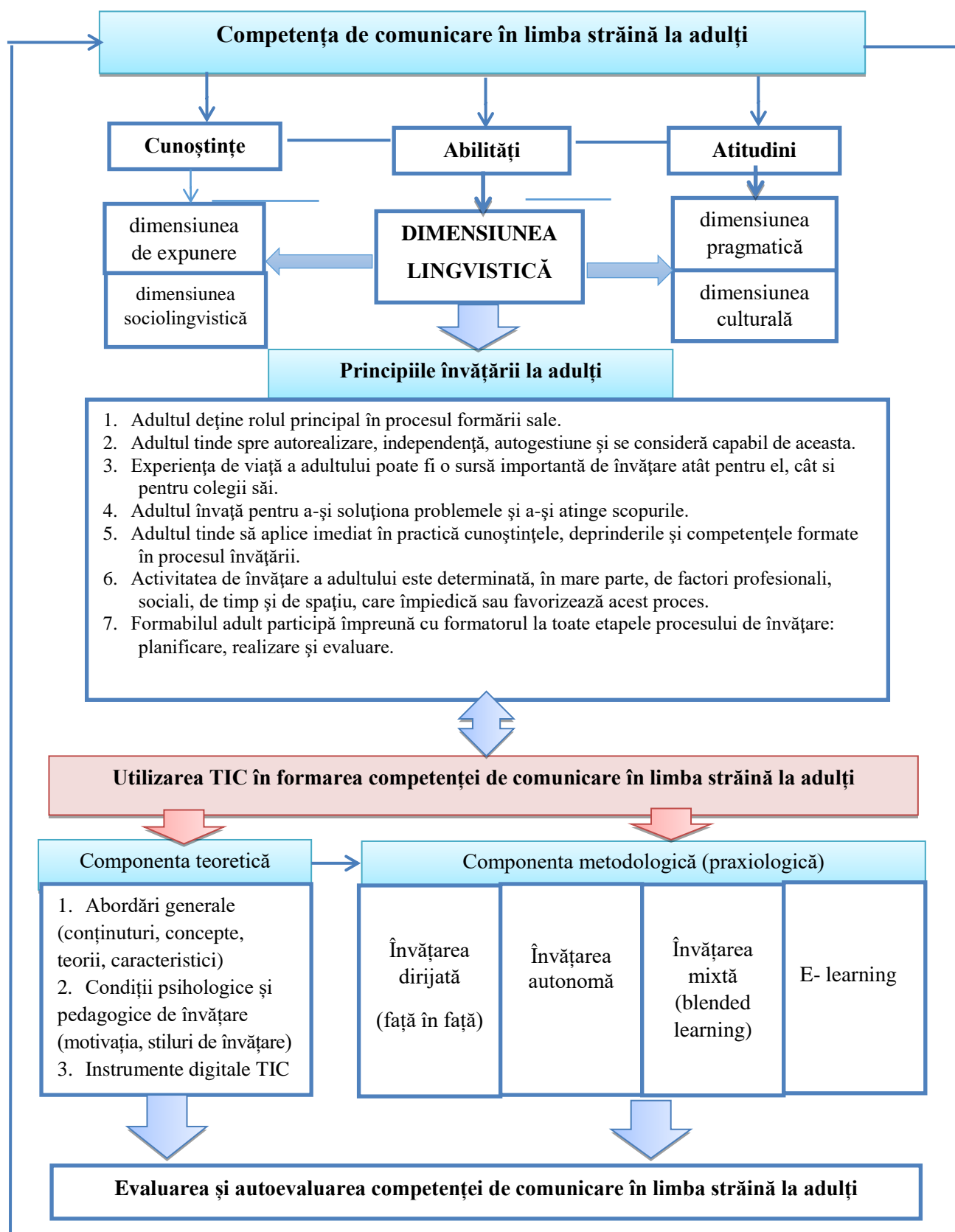

Fig.1. Modelul pedagogic de utilizare a TIC în formarea competenței de comunicare în limba străină la adulți.

Procesul de învățare începe cu un anumit suport de *cunoștințe* care, fiind selectate și corelate între ele, vor asigura dezvoltarea de mai departe a unui nivel mai înalt al procesului de studii și dezvoltarea *abilităților* și *atitudinilor* în contextul formării competenței de comunicare în limba străină.

După cum am menționat mai sus, competența de comunicare în limba străină include în sine mai multe dimensiuni, care împreună cu teoriile și principiile învățării la adulți stau la baza utilizării tehnologiilor informaționale și de comunicare aplicate în cadrul procesului de formare a competenței de comunicare în limba străină la adulți.

Cadrul teoretic investigat de noi a permis conceptualizarea demersului științific și a relevat *trăsături specifice învățării* adulților, cum ar fi:

1. Motivație intrinsecă și extrinsecă;
2. Experiență anterioară profundă și vastă;
3. Puternică motivație psihologică pentru a învăța;
4. Orientarea spre un scop bine definit;
5. Roluri sociale și responsabilități.

De asemenea, s-au conturat *stilurile de învățare* ale adulților, precum și necesitatea creării *condițiilor psihologice și pedagogice* adecvate atât în mediul formal de învățare, cât și în cel informal.

Ținând cont de teoriile învățării adulților, principiile, caracteristicile și stilurile de învățare, se produc conexiuni între componenta teoretică și componenta metodologică pentru ca ulterior să se aleagă metoda și instrumentele digitale TIC corespunzătoare.

Învățarea dirijată (față în față)

Învățarea dirijată în sala de clasă are loc în incinta instituției de învățământ, unde se află atât profesorul, cât și studenții implicați în procesul de studii, iar predarea și învățarea au loc în același timp. Sarcinile, discuțiile și activitățile de învățare au loc în sala de clasă sub îndrumarea unui profesor.

Deși sala de clasă, unde are loc învățarea dirijată, poate fi încă considerată centrul învățării, ea nu mai poate fi examinată în mod izolat. Datorită dezvoltării rapide a TIC, mediul tradițional de învățare nu se poate opune utilizării resurselor digitale și totodată fiind îmbunătățit prin utilizarea tehnologiilor. Astfel, se obține o gamă mai largă de oportunități de predare și învățare. Conceptul de învățare dirijată (față în față) evoluează pentru a cuprinde o funcționalitate nouă și, pe măsură ce această funcționalitate se extinde, se extinde și potențialul de a utiliza metode noi și inovatoare de învățare.

Nu poate fi negat faptul că în mediul de învățare dirijat se poate crea o comunicare eficientă, deși diferită de cea din mediul online, datorită spațiului fizic, atmosferei create de către profesor și studenții adulți, inclusiv capacității de exprimare nonverbală și limbajului corpului. Deși sunt opinii că învățarea față în față poate fi vagă și ambiguă, ceea ce face comunicarea dificilă, trebuie de menționat că afecțiunea și emoționalitatea clasei pot fi cea mai mare forță și cel mai mare dezavantaj în mediul de învățare dirijat.

Caracteristicile învățării dirijate sunt:

- Învățarea are loc în mod sincron, în timp și spațiu specificat.
- Ritmul învățării este dictat de profesor (trainer).
- Profesorul deține rolul de lider în sala de clasă.
- Metodele de comunicare sunt verbale și nonverbale.
- Materialele didactice includ manuale, suporturi de curs, lecția și discuțiile ce au loc în timp real.
- Stabilirea legăturilor sociale dintre profesor (trainer) și formabili reduce rata de abandon al cursului.
- Comunicarea și interacțiunea este limitată de timp predefinit.
- Feedback-ul este oferit imediat prin metode verbale sau vizuale.

În cadrul învățării dirijate se pot utiliza diverse abordări de învățare. Prin utilizarea TIC mediul de învățare poate fi extins dincolo de contextul inițial, astfel oferind formabilului oportunități de a-și lărgi experiența de învățare. Un mediu de învățare dirijat (față în față) nu mai este un mediu fără tehnologie, iar tehnologiile informaționale și de comunicare în diferite formate sunt disponibile în medii de învățare față în față, fără a le converti neapărat în medii de învățare online [8].

Învățarea autonomă constă în necesitatea de a eficientiza procesul de învățare și de a exploata potențialul fiecărui formabil și, în special, creativitatea acestuia. Pentru a fi autonom, formabilii trebuie să aibă posibilitatea de a alege ce, unde, când și cum să studieze. În același timp, ei ar trebui să fie responsabili pentru propria învățare și pentru învățarea celor cu care interacționează. Învățarea autonomă implică faptul că formabilii sunt

conștienți de propriile stiluri de învățare, astfel încât să-și valorifice punctele forte și să le îmbunătățească pe cele slabe [1,5]. Motivația intrinsecă și socială joacă un rol major în autonomia formabilului.

Profesorul devine un partener în acest proces de învățare. Este o formă de democratizare, în care formabilii își asumă mai multe drepturi și responsabilități pentru propria învățare. Cu toate acestea, învățarea autonomă nu înseamnă numai lucrul individual. De fapt, aceasta presupune mai multă colaborare cu colegii, independent de profesor. În plus, învățarea autonomă îi responsabilizează pe formabili pentru performanțele lor și, în consecință, pentru evaluarea proprie a muncii lor.

Strategiile de învățare autonomă diferă după tipologia lor, particularitățile specifice, gradul de aplicabilitate. Acestea au însă în comun o serie de caracteristici:

- 1) sunt comportamente dezvoltate intenționat/voluntar, urmărind atingerea unor scopuri particulare;
- 2) sunt generate de persoană și implică în egală măsură activismul și controlul acesteia;
- 3) antrenează abilitățile cognitive și motivaționale, care sunt aplicate în mod selectiv și flexibil;
- 4) frecvent sunt tactici asistate social (de profesori, colegi, experți) în rezolvarea de probleme; dezvoltarea lor presupune obligatoriu automatizarea și transferul în variate domenii, situații și sarcini [2, p.68].

Pentru eficientizarea învățării autonome pot fi utilizate anumite instrumente digitale, care ar permite formabililor să realizeze performanțe cât mai înalte.

Învățarea mixtă (*blended learning*) combină instruirea față în față din clasă cu învățarea online.

În prezent, un accent deosebit se pune anume pe acele domenii ale cunoașterii în care cetățenii dobândesc abilitățile și cunoștințele necesare pentru o comunicare eficientă, și anume – pe comunicarea în limba străină și pe TIC. Cu toate acestea, pentru a combina și exploata ambele zone în mod eficient, profesorul trebuie să utilizeze o metodologie adecvată. Probabil, abordarea cea mai potrivită pentru predarea limbilor străine cu ajutorul TIC pare a fi așa-numita învățare mixtă (*blended learning*). Termenul „învățare mixtă” a devenit extrem de modern în zilele noastre, în special în cadrul instituțiilor de învățământ corporativ și superior. Învățarea mixtă este un concept de învățare modern, foarte flexibil, dezvoltat cu scopul de a oferi fiecărui cursant un nivel avansat de cunoștințe de nivel tehnic ridicat. Acest proces este perceput ca o integrare a metodelor de predare și învățare față în față cu abordări online. În general, învățarea mixtă se referă la un amestec de modalități de instruire (de exemplu, învățarea la fața locului, bazată pe web și învățarea în ritm propriu), medii de difuzare (de exemplu, internet, sesiuni de clasă, cursuri web, video, cărți sau diapozitive Power Point), metode de instruire (de exemplu, sesiuni de tip face-to-face sau bazate pe tehnologie) și tehnologii bazate pe web, atât de tip sincron, cât și asincron (de exemplu, camere de chat, instrumente de conferință (Webinare), bloguri, manuale sau cursuri online). Alegerea unei metode sau a unui instrument digital este determinată, de obicei, de mai mulți factori: natura conținutului cursului și obiectivele instructive, caracteristicile studenților și preferințele de învățare, experiența profesorului și stilul didactic, resursele online și altele [5]. Astfel, studenții și profesorii lucrează împreună pentru a îmbunătăți calitatea învățării și predării; scopul final al învățării mixte fiind acela de a oferi oportunități practice realiste studenților și profesorilor pentru a face ca învățarea să devină independentă, utilă, durabilă și mereu în creștere.

E-learning se referă la un sistem de învățare pe care îl putem obține prin Internet folosind un dispozitiv electronic. Conceptul de E-Learning este simplu. E-Learning înseamnă a învăța folosind tehnologii electronice pentru a avea acces la programul de studii în afara clasei tradiționale. În cele mai multe cazuri se referă la un curs sau program livrat complet online.

Componentele învățării E-Learning pot combina diferite tipuri de abordări ale acestei metode:

- conținut de învățare în format electronic;
- tutoriile online;
- învățare prin colaborare;
- clasă virtuală.

Activitățile de învățare E-Learning pot fi sincrone sau asincrone.

Activitățile *sincrone* au loc în timp real. Comunicarea sincronă între două persoane necesită ca acestea să fie prezente în spațiul educațional virtual la o oră stabilită. Exemple de activități sincrone sunt conversațiile de chat și conferințele audio/ video.

Activitățile *asincrone* nu depind de timp. Un curs propriu-zis este un exemplu de învățare electronică asincronă, deoarece învățarea online are loc în orice moment. Forumurile de discuții sau e-mail sunt exemple de instrumente de comunicare asincrone [6].

În procesul de studii adulții își doresc conținut relevant, mobil, personalizat și studiat în ritm propriu. Aceste cerințe pot fi satisfăcute prin învățarea E-Learning, care oferă următoarele beneficii:

- Disponibilitatea cursului online și confort;
- Acces pentru un auditoriu nelimitat;
- Acces nelimitat la conținut;
- Acces la conținut actualizat;
- Livrare rapidă a lecției și a conținutului didactic;
- Proces de studiu personalizat;
- Economisirea timpului;
- Flexibilitatea programului de studii;
- Eficacitatea materiei însușite;
- Impact pozitiv asupra mediului înconjurător.

Menționăm importanța componentei de *evaluare și autoevaluare a competenței de comunicare în limba străină la adulți* din cadrul modelului.

Evaluarea reprezintă o componentă fundamentală a procesului de învățământ, statutul ei în cadrul acestuia fiind reconsiderat, mai ales în ultimele decenii, datorită numeroaselor cercetări, studii, lucrări elaborate pe această temă. Evaluarea este percepută astăzi ca fiind organic integrată în procesul de învățământ, având rolul de reglare, optimizare, eficientizare a activităților de predare-învățare.

Tehnologiile informaționale și de comunicare oferă anumite oportunități pentru evaluarea performanței în învățare, îmbunătățind sau eficientizând practicile de evaluare a formabililor. Avantajele utilizării TIC în procesul de evaluare au fost enunțate de diferiți cercetători și practicieni și includ: reducerea costurilor administrative, adaptare crescută la caracteristicile individuale ale formabililor și mai puțină muncă din partea profesorilor [7].

Totodată, se cere o atenție sporită în cazul învățării adulților, deoarece nu toți formabilii adulți sunt pregătiți îndeajuns pentru a putea face față cu succes unei evaluări online sau pe calculator. De asemenea, echilibrul dintre inovațiile în evaluarea formabililor și pregătirea cadrelor didactice pentru a implementa în practică aceste inovații este sub semnul întrebării.

Metodele alternative de evaluare cu ajutorul TIC se folosesc foarte mult în cazul limbilor moderne. Există nenumărate software dedicate care pot face acest lucru, având avantajul unui feedback imediat. Ameliorarea activităților de evaluare constituie o preocupare constantă a oricărui cadru didactic. În acest sens se recomandă:

- utilizarea tuturor formelor de evaluare în activitatea de instruire-învățare;
- debutează printr-o evaluare inițială, continuă printr-o evaluare formativă și este finalizată printr-o evaluare sumativă;
- utilizarea tuturor metodelor de examinare a formabililor (orale, scrise, practice), plecându-se de la ideea că fiecare tip posedă atât avantaje, cât și limite, ceea ce înseamnă că nicio categorie nu trebuie favorizată în detrimentul celorlalte;
- promovarea, în mai mare măsură, a unor modalități alternative de evaluare (proiecte, portofolii, autoevaluare etc.) cu scopul de a face evaluarea mai agreabilă și mai adaptată subiecților care fac obiectul evaluării, fără ca prin aceste modalități alternative să se elimine evaluările de tip tradițional.

Concluzii

Atât teoria, cât și practica demonstrează că procesul de formare a competenței de comunicare în limba străină este un proces complex, dependent atât de înțelegerea și experiența profesorului, cât și de studenții lui, care au diferite necesități și stiluri de învățare. Construirea cunoștințelor cu scopul de a permite fiecărui formabil să dezvolte o mai mare flexibilitate și conștientizare a nivelului comunicativ și lingvistic necesită să fie o parte integrantă a oricărui curs de predare a limbii străine. În acest context, putem menționa că învățarea prin utilizarea mijloacelor TIC prezintă următoarele avantaje:

- Acces rapid la formabil indiferent unde se află acesta;
- Flexibilitate în transmiterea informației (ex., suport text, audio, video);
- Formabilul poate să învețe în ritmul său folosind resursele disponibile conform stilului său de asimilare a informațiilor și timpului disponibil;
- Folosirea tehnologiei devine atractivă pentru orice generație;

- Dezvoltarea unor competențe de hard și soft-skills într-un timp mai scurt;
- Transmiterea informației (offline/online) folosind mijloace variate, astfel favorizând considerabil procesul de învățare.

Îmbinarea învățării online cu învățarea clasică reunește avantajele celor două tipuri de învățare și include calitate, flexibilitate și memorabilitate, iar pentru a obține performanță este necesar ca procesul de învățare să fie bine proiectat și gândit.

Referințe:

1. AFANAS, A. *Metodologia dezvoltării competenței de comunicare a elevilor în limba străină*. Chișinău: S.n., Tipografia „Print Caro”, 2013. 174 p. ISBN 978-9975-56-117-4
2. Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi. Strasbourg: Comitetul Director pentru Educație, 2003. 204 p. ISBN 9975-78-259-03
3. PETRICIUC, L. Implicații teoretico-practice ale competenței de comunicare într-o limbă străină. În: *Journal of Pedagogy*, 2017, no. (1), p.41-47 <https://doi.org/10.26755/RevPed/2017.1/41>
4. CANALE, M. & SWAIN, M. *Theory of Language Assessment*. Oxford: Oxford University Press, 1980.
5. CHARLES, R. GRAHAM, CURTIS, J. BONK. *The Handbook of Blended Learning*. Global Perspectives, Local Designs. Pfeiffer, 2006. ISBN 978-0-7879-7758-0
6. GHIRARDINI, B. *Instructional Designer. E-learning methodologies*. A guide for designing and developing e-learning courses, FAO. Rome, 2011. ISBN: 978-92-5-107097-0 <http://www.fao.org/3/i2516e/i2516e.pdf>
7. GREENWOOD, COLE, MCBRIDE, MORRISON, COWAN, & LEE, *Technology and Testing: Improving Educational and Psychological Measurement*. Routledge, New York, 2016. ISBN 978-0-415-71715-1
8. MAYER, R.E. *Multimedia learning*. New York: Cambridge University Press, 2001. ISBN 978-0-521-51412-5

Date despre autor:

Angela SÎRGHI, doctorandă, Școala doctorală *Psihologie și Științe ale Educației*, Universitatea de Stat din Moldova; lector la Institutul de Formare Continuă.

E-mail: angela.sirghi@gmail.com

Prezentat la 05.05.2020